

Implementering av metoder för att upptäcka spelproblem bland vuxna och unga

Mats Anderberg, IKM

Växjö 2018-12-11

Innehåll

- Bakgrund till projekten
- Förekomst av spelproblem i olika klientgrupper inom socialtjänsten – resultat från några pilotprojekt
- Hinder och möjlighet vid implementering av frågor om spel inom socialtjänsten
- Slutsatser och implikationer

riskabelt spelande
spelberoende
överdrivet spelande
spelproblem
problem
hasardspelssyndrom
riskspelande
riskabla spelvanor
spelande

Bakgrund – förekomst av spelproblem

- I Sverige har 1,7% (ca 130 000 personer) ett aktuellt problemspelande och 0,4% (ca 30 000 personer) har eller har haft allvarliga spelproblem under det senaste året (Folkhälsomyndigheten, 2016; SOU 2017:32).
- Cirka 1 % av 16-17-åringar har spelproblem, andelen har dock minskat (Folkhälsomyndigheten SOU 2017:32).
- 15,3 % av pojkarna och 5,2 % av flickorna i årskurs 9 och gymnasiets år 2 uppvisar tecken på problematiskt spelande (CAN 2018)
- ”Spelproblem kommer och går”, en svensk uppföljningsstudie visade att under ett år byttes ca 75 % av de individer som identifierats ha spelproblem ut mot nya (Statens folkhälsoinstitut 2012).
- Ca en sjundedel av problemspelare bedöms vara i behov av behandling för sin problematik (Statens folkhälsoinstitut 2010).
- Mellan 14 och 23 procent av personer som befinner sig i behandling för missbruksproblem har också problem med spel om pengar (Cowlshaw m.fl. 2014)

Risikfaktorer för spelproblematik

- Spelproblem är överrepresenterade hos personer som lever i områden som präglas av lägre socioekonomisk status (Lussier m.fl. 2014; Rodda m.fl. 2012; SOU 2017:32; Volberg m.fl. 2001).
- En otrygg uppväxt, föräldrars spelande, impulsivitet, negativa livshändelser och en tidig speldebut (Hodgins m.fl. 2011; SOU 2017:32).
- Låg utbildningsnivå och låg inkomstnivå är relaterade till spelproblem (Lussier m.fl. 2014; Scholes m.fl. 2014; SOU 2017:32).
- Det är vanligare att män utvecklar spelproblem (Binde 2013; Johansson m.fl. 2009; Volberg m.fl. 2001; Westfelt 2003).
- Starka samband mellan spelproblem och psykisk ohälsa (t.ex. ångest, depression och självmordstankar) och med alkohol- och narkotikaproblem (Bagby m.fl. 2007; Johansson m.fl. 2009; Lussier m.fl. 2014; Rodda m.fl. 2012; SOU 2017:32). Dessa samband går i båda riktningar.

Projektens syften

1. Att införa en screeningmetod för att identifiera eventuella spelproblem bland personer som har kontakt med ett socialkontor i Göteborg stad (samt att belysa hinder och möjligheter vid implementering av denna)
2. Att kartlägga förekomsten av problem och eventuella hjälpbehov beträffande spel om pengar hos vuxna i två olika kommunala boendeverksamheter Göteborg och Karlskrona
3. Att kartlägga förekomsten av problem och eventuella hjälpbehov beträffande spel om pengar hos ungdomar med alkohol- och narkotikaproblem i Stockholm, Göteborg och Malmö

De två senare projekten finansierades av Folkhälsomyndigheten och syftade även till att utveckla arbetssätt som underlättar för kommun och landsting att ta det utökade ansvar som följde av lagändringen i SoL och HsL den 1 januari 2018 kring problemspelande.

Metod och genomförande I

- **Projekt 1:**
 - Personal enhet för stöd och försörjning i Göteborg fick information om projektet och en utbildning om spelproblem – totalt medverkade 20 handläggare
 - Totalt utfördes 48 intervjuer med de två screeninginstrumenten NODS och NODS-PERC under tidsperioden 2013-10-04 - 2014-04-30 (målsättningen var att det skulle utföras 50-100 screeningintervjuer)
 - Några av de handläggare som varit aktiva i projektet (fem av sju) intervjuades om sin egen och arbetsgruppens kunskap och förståelse om spelproblem. Intervjupersonerna utgjordes av fyra män och en kvinna, samtliga socionomer med en yrkeserfarenhet som sträcker sig från ett till nio år
- **Projekt 2:**
 - Urval från individuppgifter som samlats in med stöd av intervjumetoden BoendeDOK från Göteborg och Karlskrona under tidsperioden 2017-01-01 – 2017-12-31
 - I intervjun finns redan två befintliga variabler där problem med spel om pengar efterfrågas: 1. *Har du under de senaste 6 månaderna haft perioder då du spelat om pengar?* och 2. *Om ja, har ditt spelande lett till negativa ekonomiska konsekvenser?*

Metod och genomförande II

- **Projekt 3:**
 - Urval från individuuppgifter som samlats in med stöd av intervjumetoden UngDOK från Maria-mottagningarna i Stockholm, Göteborg och Malmö under tidsperioden 2017-12-01 – 2018-02-28
 - För att kartlägga spelproblem infördes två kompletterande variabler: 1. *Har du under det senaste året haft perioder som varat två veckor eller mer, då du ägnat mycket tid åt spel om pengar, tänka på ditt spelande eller planerat framtida spelande?* och 2. *Har du behov av stöd och hjälp för problem med spel om pengar?* Den förstnämnda variabeln är hämtad från screeninginstrumentet NODS och indikerar problem med spel om pengar.
- De empiriska materialen från samtliga projekt överfördes och bearbetades i IBM SPSS Statistics. Det sammanställda materialet är fullständigt anonymiserat och den forskningsdatabas, IKMDOK, som används förvaltas av Linnéuniversitetet i Växjö.

Resultat – projekt 1

Tabell 1. Karakteristika och förekomst av spelproblem vid socialtjänsten i Göteborg. Procentuell fördelning.

Variabler	N=48
Kön (%)	
Kvinnor	31
Män	69
Medianålder (år)	32
Kontakten med socialkontoret (%)	
Pågående kontakt	96
Nybesök	4
Utbildningsnivå (%)	
Ej fullföljd grundskola	17
Fullföljd grundskola	27
Fullföljt gymnasium	42
Fullföljt eftergymnasial utbildning/högskola	15
Arbetsmarknadsstatus de senaste 30 dagarna (%)	
Försörjningsstöd/pension/ersättning från Försäkringskassan	67
Arbetslös	21
Student	6
Annan försörjning	4
Tillfälligt anställd	2
NODS PERC (%)	
Har inte spelproblem	81
Har spelproblem	19
NODS (%)	
Inga problem (0 poäng)	81
Riskabla spelvanor (1-2 poäng)	6
Problemspelare (3-4 poäng)	8
Spelberoende (5-10 poäng)	4

Resultat – projekt 2

Tabell 2. Karakteristika och förekomst av spelproblem vid Boendeverksamheter i Göteborg och Karlskrona. Procentuell fördelning.

	Totalt N=254
Kön	
Kvinna	35
Man	65
Ålder (år)	37
Utbildningsnivå	
Ej grundskola	14
Grundskola	42
Gymnasium	30
Högskola/universitet	13
Försörjning	
Lön, A-kassa, studiemedel	14
Pension	14
Ekonomiskt bistånd	52
Ersättning från Försäkringskassan	15
Annan försörjning	4
Primär drog	
Alkohol	24
Cannabis	16
Övrig narkotika	30
Uppgift saknas	30
Psykiska problem	46
Spel om pengar	
Perioder med spel	12
Negativa ekonomiska konsekvenser	3

Resultat – projekt 3

Tabell 1. Karakteristika och förekomst av spelproblem vid Maria-mottagningarna i Stockholm, Göteborg och Malmö. Procentuell fördelning.

	Totalt N=52
Kön	
Kvinna	25
Man	75
Ålder (år)	17
Bor med föräldrar	73
Försörjd av föräldrar	75
Studier, arbete, praktik	85
Primär drog	
Alkohol	14
Cannabis	77
Övriga preparat	9
Psykiatrisk vård	29
Spel om pengar	
Perioder av spel, enligt NODS	2
Behov av stöd och hjälp	-

Intervjuer med handläggare – kunskap om spelproblem

- Medverkande handläggare säger sig fått ökad kunskap om problematiskt spelande
- De menar att de är mer uppmärksamma på problemet generellt, kan känna igen varningssignaler, upptäcka och identifiera klienter med spelproblem
- Genom medverkan i projektet har de även lärt sig att utreda och bedöma om spelproblem föreligger och vilka olika behandlingsformer som finns att tillgå i Göteborg

Vi vet ju att många av våra klienter har spelproblematik och jag tycker ändå att det ingår i vårt frågebatteri att ställa sådana frågor, om spelproblematik. Skulle de svara ja på det så hänvisar vi, vi har broschyrer som vi kan ge klienter, vi kan hänvisa, det är ju den kunskapen vi har (Ip 4)

Intervjuer med handläggare – hinder och möjligheter vid införande I

- Några handläggare säger att de inte på egen hand tar del av information eller forskning varken om spelproblem eller om annan ny kunskap, även om den skulle kunna vara intressant och användbar
- De menar att tid inte medges för det i det vardagliga arbetet:

Det är ingenting jag gör på min fritid och det finns inte riktigt tid till det på jobbet. Men det är samma sak med andra frågor, om någon sammanfattar något kort eller man får ett nyhetsbrev kanske det fungerar, men jag går inte in och läser en rapport på fyrtio sidor. Men det är generellt och gäller inte enbart spel. Det är viktigt att vi bjuder in folk som föreläser om viktiga frågor, det behöver inte vara så omfattande, en timme eller två en gång i månaden om ett ämne. Utbildning som ges i form av heldagar, kostar mer än det smakar och jobbet blir lidande. Men bra information på två timmar kan vara värdefull. Och att folk som ni kommer till oss (Ip 2)

Intervjuer med handläggare – hinder och möjligheter vid införande II

- Samtliga handläggare talar om en ständigt närvarande tidsbrist
- Flera andra aktiviteter och utvecklingsarbeten pågick samtidigt under projektiden
- Organisatoriska problem som t.ex. hög personalomsättning, avsaknad av personella och administrativa resurser, uttalade strategier eller rutiner kring spelproblem lyftes fram som hinder av flera
- En ansvarig person som driver och följer upp arbetet efterlyses av några
- Det fanns, enligt handläggarna ingen pågående diskussion på arbetsplatsen om att fortsätta använda screeninginstrumentet efter att projektet avslutats

Jag tror att, mitt intryck generellt sett, här och på andra ställen, i teorin finns det intresse för mycket, men i praktiken så utförs det inte. Om det handlar om intresse eller arbetsbelastning eller bristande kompetens, det vet jag inte (Ip 1)

Intervjuer med handläggare – hinder och möjligheter vid införande III

- Flera av intervjupersonerna ställer sig positiva till att det går att införa nya arbetsmetoder, som t.ex. screeninginstrument för spelproblem, trots identifierade problem eller hinder
- Enligt handläggare var brukarna överlag positiva till frågor om spel
- Vikten av att nya arbetsmetoder uppfyller ett väsentligt behov för både arbetsledning och handläggare samt tillför ett mervärde för såväl verksamheten som klienterna betonades:

Om det finns möjligheter och behov, det är väl det som är incitamentet. Bara vi tycker att finns ett tillräckligt stort behov så finns det absolut möjligheter. Men vilka möjligheter, det kan jag inte svara på. Vad man ska utveckla metoder inom och vad man ska fokusera på, det är som jag uppfattar det en ledningsfråga. Vad som är viktigt att lägga fokus på och tiden på. Sen så kan ju vi som medarbetare ha tankar om vikten av vad som är bra för verksamheten och vad som är bra för klienterna, vi som är närmast klienterna... (Ip 3)

Några slutsatser och implikationer I

- Resultatet från projekt 1 indikerar att spelproblem förekommer bland personer som uppstår försörjningsstöd (19 %)
- Resultatet från projekt 2 och 3 indikerar en mindre förekomst (3 respektive 2 %), av uttalade spelproblem hos vuxna bostadslösa och ungdomar med alkohol- och narkotikaproblem
- Kunskap om spelproblem är således relevant för yrkesverksamma inom samtliga områden inom socialtjänsten
- Projekten visar även att det är möjligt att screena för och att uppmärksamma personer med spelproblematik i många verksamheter, vilket även innebär att hjälp kan erbjudas för denna typ av problematik.
- Brukarna tycks även vara positiva till frågor om spel

Några slutsatser och implikationer II

- Det kan emellertid finnas flera hinder mot implementering av frågor om spel inom socialtjänsten:
 - Endast sju av totalt 20 handläggare medverkade i projekt 1 och utförde screeningintervjuer trots ett omfattande föreberedelsearbete
 - I intervjuerna med handläggare påtalades brister beträffande kontextuella och organisatoriska faktorer som exempelvis tidsbrist, parallella utvecklingsarbeten, hög personalomsättning, bristande rutiner och strategier samt ledningsansvar
 - I myndighetsutövande verksamhet tycks vardagliga och obligatoriska aktiviteter prioriteras
- Samtliga nämnda implementeringshinder anses vara av stor betydelse för att nya metoder eller arbetssätt ska kunna införas (Abrahamsson & Tryggvesson 2009; Alexandersson 2006; Greenhalgh m.fl. 2004a; Nutley m.fl. 2007).

Tack för mig!

Copyright by Sigene Wikström.

forskning och teori

Att upptäcka spelproblem – ett pilotprojekt vid ett socialkontor

Mats Anderberg, Mikael Dahlberg

Mats Anderberg, fil.dr. i socialt arbete, Institutionen för pedagogik,
Linnéuniversitetet i Växjö, E-post: mats.anderberg@lnu.se.

Mikael Dahlberg, fil.dr. i socialt arbete, Institutionen för pedagogik, Linnéuniversitetet i Växjö.

Denna artikel belyser hinder och möjligheter vid implementering av en screeningmetod för att identifiera spelproblem bland personer som uppstår försörjningsstöd inom socialtjänsten i Göteborg. Det empiriska underlaget samlades in via dels en undersökning av spelproblem med de två screeninginstrumenten NODS och NODS-PERC, dels fem intervjuer med handläggare. Studien visar att det är möjligt att identifiera personer med spelproblem inom socialtjänsten med båda screeningintervjuerna, men åskådliggör även de svårigheter som förelåg vid implementeringen av detta nya arbetssätt inom socialtjänsten.

This article highlights the obstacles and opportunities in implementing a screening method to identify problem gambling among persons receiving income support within the social services in Gothenburg. The empirical material was collected through both a study of problem gambling with the two screening instruments NODS and NODS-PERC, and five interviews with administrators. The study shows that it is possible to identify problem gamblers in social services with both of the screening interviews, but it also illustrates the difficulties that existed under the implementation of this new approach in the social services.

Inledning

Även om de flesta människor deltar i spel om pengar av olika slag för nöjes skull, utvecklar en relativt liten del ett problematiskt spelande som innebär att de lägger ner mycket tid och pengar på spel, vilket i sin tur orsakar svåra konsekvenser och problem med ekonomi, relationer och hälsa. Ett flertal studier har visat att mellan 0,2 och 5,3 procent av befolkningen

runter om i världen har en spelproblematik, men stora variationer uppträds mellan länder (Hodgins m.fl. 2011). I Sverige bedöms ca 2 procent ha ett aktuellt spelproblem och drygt 1 procent har eller har haft allvarliga spelproblem under det senaste året medan ca 5 procent uppges ha ett riskfyllt spelande (Statens folkhälsoinstitut 2010). Denna nivå har legat

Socialmedicinsk tidskrift 4/2015

505

